

BROCH, Àlex (2007): *Sobre poesia catalana. Lectures crítiques, 1973-2006*. Barcelona: Proa, 394 p., (Biblioteca Literària, estudis, 13).

Àlex Broch és, sens dubte, un dels crítics literaris més prestigiosos del país. L'avalua una llarga trajectòria que es remunta al 1973, any en què, essent encara estudiant de filologia, publica el seu primer article. Aquesta trajectòria l'ha dut a considerar-lo el crític més representatiu de l'anomenada «generació dels setanta», una generació –val a dir-ho– que ell mateix s'ha encarregat de definir i de caracteritzar en els seus treballs. En tenim un bon exemple en el seu llibre *Literatura catalana dels anys setanta* (1980), un text que ha acabat essent de referència i que –n'és un dels mèrits– es va publicar pràcticament sense la perspectiva que dona el pas dels anys. Gairebé deu anys més tard, l'autor repeteix la fórmula en un altre volum –*Literatura catalana dels anys vuitanta* (1991)–, tot aplicant-la a la literatura de la dècada següent. Potser no que aquest segon volum no ha acabat essent tan de referència com el primer, però això no vol dir que no sigui també molt interessant. Val la pena esmentar altres títols, prou coneguts entre els lectors especialitzats, com *Literatura catalana. Balanç de futur* (1985) o *Forma i idea en la literatura contemporània. Estudis crítics sobre autors catalans* (1993). També és de destacar la seva aproximació en diversos treballs a la figura de Josep M. Castellet –el qual ha estat indiscutiblement un dels seus mestres– i a la poesia de Miquel Martí i Pol (tal i com queda reflectit en el volum *Miquel Martí i Pol. Vida i poesia*, de 2006, publicat juntament amb Xevi Planes). Tampoc no podem oblidar el seu treball editorial (a la Magrana entre 1980 i 1988, a Edicions 62 i Península de 1989 a 1995 i a Enciclopèdia Catalana des de 1998) o la tasca docent, tant a la Universitat Rovira i Virgili com a l'Institut del Teatre. Així mateix és de remarcar la feina de direcció del *Diccionari de la literatura catalana* (2008) d'Enciclopèdia Catalana, una altra obra que acabarà essent de referència (si no ho és encara) o el projecte actualment en curs d'una *Història de la literatura catalana* (també per a Enciclopèdia Catalana) que de ben segur que aconseguirà actualitzar i modernitzar les que actualment tenim a l'abast.

Pensem que el camí cap a la normalització literària d'un país passa –a Catalunya i a tot arreu– per l'existència de revistes, editorials, mercat, etc, però també per la presència d'una crítica especialitzada i preparada, capaç de proporcionar un enllaç fiable –i necessari– entre l'escriptor i el públic o entre l'obra escrita i el context literari en el qual s'inscriu. La funció de la crítica no ha de ser només informar, sinó bàsicament formar lectors. I formació és mestratge i, per tant, guiatge. El guiatge és vàlid quan és assumit voluntàriament pel lector i sempre que qui exerceixi aquesta funció sigui una persona preparada, documentada i amb criteri; sigui una persona, en definitiva, que hagi convertit la lectura en ofici. L'obligació del crític és fer valer el seu «ofici de lector» –vegeu el que Joan Garí en diu a <http://oficidlector.blogspot.com>– i centrar-se en una lectura interpretativa que s'endinsi en les intencionalitats de l'autor, en la manera com es formalitzen aquestes intencions i en el lligam de tot plegat amb el context literari i cultural en el qual l'obra s'insereix de manera indefectible. Àlex Broch –la seva llarga trajectòria l'avalua– és un exemple perfecte a l'hora de concretar totes aquestes reflexions més aviat genèriques i especulatives.

Aquest és el marc que ens permet entendre la importància del llibre que ara ressenyem, un volum en el qual Àlex Broch recopila bona part dels treballs sobre poesia catalana que ha anat publicant durant més de trenta anys. D'aquesta manera l'autor pretén «ajudar a construir la memòria poètica catalana d'aquestes darreres dècades» (p. 9), tal i com afirma ell mateix en un pròleg que és presentat com a «Manual d'ús». I, a propòsit de la seva feina, hi afegeix: «el meu treball crític sobre poesia sempre s'ha orientat a interpretar, entendre i descriure aquests mons íntims i personals darrere dels quals s'amaga una concreta i determinada cosmovisió humana i poètica. Són lectures que pretenen interpretar i descobrir els referents i les pulsions que han generat aquestes obres poètiques, articulades en les més diverses concrecions formals. Aquest és l'objectiu que m'ha mogut i en aquesta direcció he treballat» (p. 10).

Al llarg del llibre Broch posa ordre a tot el que ha anat escrivint sobre poesia catalana. Del conjunt es dedueixen unes línies d'interpretació que van més enllà de les que pot oferir la crítica militant a la premsa periòdica, que és d'on provenen molts dels escrits. És un esforç a tenir present, gràcies al qual uns textos que en el seu moment quedaven molt condicionats a la conjuntura en què van veure la llum –en molts casos, si més no–, ara, situats en el llibre, adquireixen una nova i doble dimensió que els engran-

deix notablement. D'una banda configuren un panorama força complet de la poesia catalana contemporània i, de l'altra, constitueixen documents excepcionals per a una història recent de la crítica literària d'aquest país. D'aquesta manera, el que per a Broch és «una suma de materials diferents escrits al llarg de trenta-tres anys», a l'hora de la veritat més que sumar multipliquen, cosa que acaba convertint el llibre en un text infinitament més important que una simple acumulació de treballs individuals. Fixem-nos ja només en el subtítol (*Lectures crítiques, 1973-2006*), en clara referència a aquelles *Lectures crítiques* que Joaquim Molas va publicar el 1975, les quals exerciren en el seu moment un paper similar (o comparable, si més no) al d'aquest volum de Broch. A l'esmentat mestratge de Josep M. Castellet s'hi afegeix, doncs, el de Joaquim Molas. Ens trobem enmig de la tradició de la gran crítica literària contemporània, per molts debats que hagi pogut suscitar el model. I Àlex Broch, d'una manera o altra, acaba deixant-ne constància. En el fons no pot prescindir-ne perquè no pot pas trair la pròpia formació i tradició.

El volum està dividit en quatre parts. La primera es titula «Història d'un procés. La poesia catalana 1970-1985» i prové d'una conferència pronunciada el 1985 a Verines (Astúries) i publicada l'any següent a *Cuadernos del Norte*. Vol ser una visió de conjunt del període que en el fons no ho és del tot –i Broch n'és conscient– perquè la intervenció a Astúries de 1985 va ser compartida amb en Jaume Pont i, lògicament, Broch només publica la part signada per ell.

La segona secció del llibre es titula «Crítiques d'urgència» i, com el mateix autor avança en el pròleg, «és la que està més directament vinculada a la meua etapa de crítica militant, del 1974 al 1988» (p. 12). Algun dia, per cert, caldria parlar una mica a fons de la importància d'aquest tipus de crítica en aquells anys, feta al peu del canó i amb capacitat per exercir una notable influència (segurament molt més que en l'actualitat). El mèrit és, sens dubte, de gent com Àlex Broch, que van ser capaços de construir unes plataformes de difusió i unes línies de coneixement i d'interpretació de la literatura estrictament contemporània, centrades en el text com a element essencial i des d'una metodologia de treball ben rigorosa. Tenien el precedent, és clar, de la gran crítica dels anys vint i trenta, però en un context que els quedava molt lluny i que pràcticament només servia com a referent històric. Els esforços iniciats en els seixanta sí que oferien un punt de recolzament, però molt condicionat a les circumstàncies de l'època (amb components que molts cops no eren estrictament literaris). Aquesta part del llibre recull bàsicament els escrits publicats a *El Correo Catalán* entre 1974 i 1980 i al diari *Avui* entre 1980 i 1988. L'autor hi distingeix entre articles dedicats a l'obra general d'algun autor (Josep Sebastià Pons, Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Màrius Torres, Joan Perucho, Xavier Amorós, Miquel Àngel Riera, Francesc Vallverdú i David Jou) i aquells altres a propòsit de llibres concrets (de Pere Quart, Manuel de Pedrolo, Joan Brossa, Josep M. Llompart, Jordi Pàmias, Josep Espunyes, Anton Carrera, Pere Gimferrer, Jaume Medina, Vicenç Altaió, Xavier Bru de Sala, Valerià Pujol, Joan Barceló, Antoni Munné, Josep Ballester i Joan Elies Adell). El predomini, en aquest segon cas, per a poetes de la mateixa generació a la qual pertany el crític –la que intenta caracteritzar en bona part dels seus escrits de l'època– és ben evident. És per això que una vegada més es posa de manifest la importància de la recopilació.

A la tercera part («Divuit poetes») es recullen, en gran mesura si més no, estudis més extensos, concebuts més enllà de la crítica militant. El mateix Broch ens fa saber que, en alguns casos, tira un pèl al dret perquè el «gruix» prové de l'acumulació de «crítiques d'urgència» (són els d'Agustí Bartra, Joan Vinyoli, Miquel Arimany, Vicent Andrés Estelles, Ricard Creus i Jaume Pont). En la gran majoria d'ocasions, però, són pròlegs o articles més de fons, tots ells ja coneguts de fet (molt més que no les crítiques disperses recopilades en l'apartat anterior). També és cert que n'hi ha algun amb una curiosa història al darrere. És el cas de la «Nota a l'obra poètica de J. V. Foix» (p. 149-160), que havia de ser el pròleg d'una antologia que s'havia de publicar al Brasil i que ni el mateix Broch no pot afirmar si realment es va arribar a editar o no. Tot i ser un text concebut per a un públic que segurament no ha sentit a parlar mai del poeta de Sarrià, constitueix una bona síntesi, ben útil. És comprensible, doncs, que l'autor hagi volgut repescar aquest fill mig perdut en la immensitat brasilera. La nòmina de divuit autors estudiats la completen Alfred Badia, Josep Palau i Fabre («alquimista i amic» a qui Broch dedica el llibre), Jordi Sarsaneda, Jesús Massip, Miquel Martí i Pol (de qui l'autor selecciona només una part dels articles que ha escrit i publicat), Xavier Renau, Lluís Alpera, Lluís Solà, Josep Ramon Bach, Maria Mercè Marçal i David

Castillo. Només és inèdit el capítol sobre Castillo («L'elegia d'una èpica frustrada», p. 333-344), el qual prové d'una conferència del desembre de 2006. Broch veu en el poeta «la veu de la revolta» (p. 344), cosa que intenta demostrar a partir d'una breu presentació biogràfica i un repàs, llibre a llibre, de l'obra publicada. L'anàlisi és ben interessant, tot i que la «revolta» de la conclusió pugui semblar agosarada.

La quarta i darrera part («Lectures antològiques o les antologies dels extrems») parteix d'una proposta d'anàlisi de les antologies de poesia publicades després de la guerra, amb especial atenció a les posteriors a 1980. El projecte, encara en curs, ha d'acabar desembocant –diu Broch– en un nou llibre, el qual ara es troba tot just en procés de gestació. El que tenim entre mans només n'és un avançament: el capítol dedicat a dues antologies recents: *Les veus de l'experiència. Antologia de la poesia catalana actual* (1992), a cura de Jordi Llavina, i *Sense contemplacions. Nou poetes per al nou segle* (2001), a cura de Manuel Guerrero. L'estudi es fa en comparació també a una altra antologia, molt més clàssica: *Les darreres tendències de la poesia catalana (1968-1979)*, publicada el 1980 per Vicenç Altaïó i Josep M. Sala-Valldaura. És un assaig molt més teòric que no pas els altres, que posteriorment també s'ha reproduït en la *Miscel·lània en honor a Joan Francesc Mira* (2008). Aquest caràcter teòric (de «paradigmes» i «conceptualitzacions»), aplicat a la comparació entre unes antologies que en el fons responen a intencions diferents, no amaga pas –i aquesta és la gràcia– una conclusió ben clara i simple: «que des de fa més de trenta anys la poesia catalana segueix una mateixa línia de continuïtat estètica i històrica» (p. 364-365). La virtut és saber establir les coordenades que permeten demostrar-ho, eina per a la qual les antologies són d'una gran utilitat. Com ho és també –afegim-ho– la feina dels crítics.

El volum es tanca amb un epíleg en el qual es reproduïx el «Balanç poètic de l'any 2003» (p. 367-379) que Broch va pronunciar en l'acte dels Jocs Florals de Barcelona de l'any següent i que acaba essent una invitació a la lectura de poesia i a compartir-ne l'experiència. És, doncs, un bon epíleg, perquè, de fet, la invitació final del «Balanç» és la mateixa que se'ns fa en el llibre que tenim als dits i que estem a punt de cloure.

Potser sí que els escriptors de l'anomenada generació dels setanta són els que ara ocupen espais capdavanters en la nostra literatura (Pere Gimferrer, Francesc Parcerisas o Narcís Comadira per a la poesia; Jaume Cabré, Jordi Coca o Quim Monzó per a la narrativa; Josep M. Benet i Jorner per al teatre). No és estrany, doncs, que crítics d'aquella mateixa generació se situïn també en aquests mateixos espais capdavanters en el terreny que els ocupa i els preocupa, que és el de la crítica literària. Àlex Broch en seria un exemple modèlic (com podrien ser-ho també, a un altre nivell, Jaume Pont o Dolors Oller) i *Sobre poesia catalana. Lectures crítiques, 1973-2006*, una mostra brillant, més enllà d'una estricta recopilació miscel·lània.